

**BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2021 M. ATASKAITA

(Demografinė būklė – 2022 m. duomenys, sveikatos būklė – 2021 m. duomenys)

Ataskaitą parengė:

Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro
visuomenės sveikatos specialistė, vykdanti visuomenės
sveikatos stebėseną Eglė Budrytė

TURINYS

ĮVADAS	3
BIRŽŲ R. SAV. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA	4
BENDROJI DALIS	6
Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)	6
SPECIALIOJI DALIS	16
Mirtingumas nuo piktybinių navikų.....	16
Traumos dėl nukritimų 65+ m. amžiaus grupėje.....	17
Tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi ŠKL prevencinėje programoje.....	18
IŠVADOS	20
REKOMENDACIJOS	21

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Biržų rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Pateikiami rodikliai iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos *pagrindinių rodiklių sąrašo*, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas pagrindinių rodiklių sąrašas, kuris sudarytas remiantis Lietuvos sveikatos programos projekte, Lietuvos strateginiuose sveikatos dokumentuose pateiktais rodikliais, Europos pagrindinių sveikatos rodiklių sąrašu, taip pat remiantis Lietuvos patirtimi vykdant visuomenės sveikatos stebėseną. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetas kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

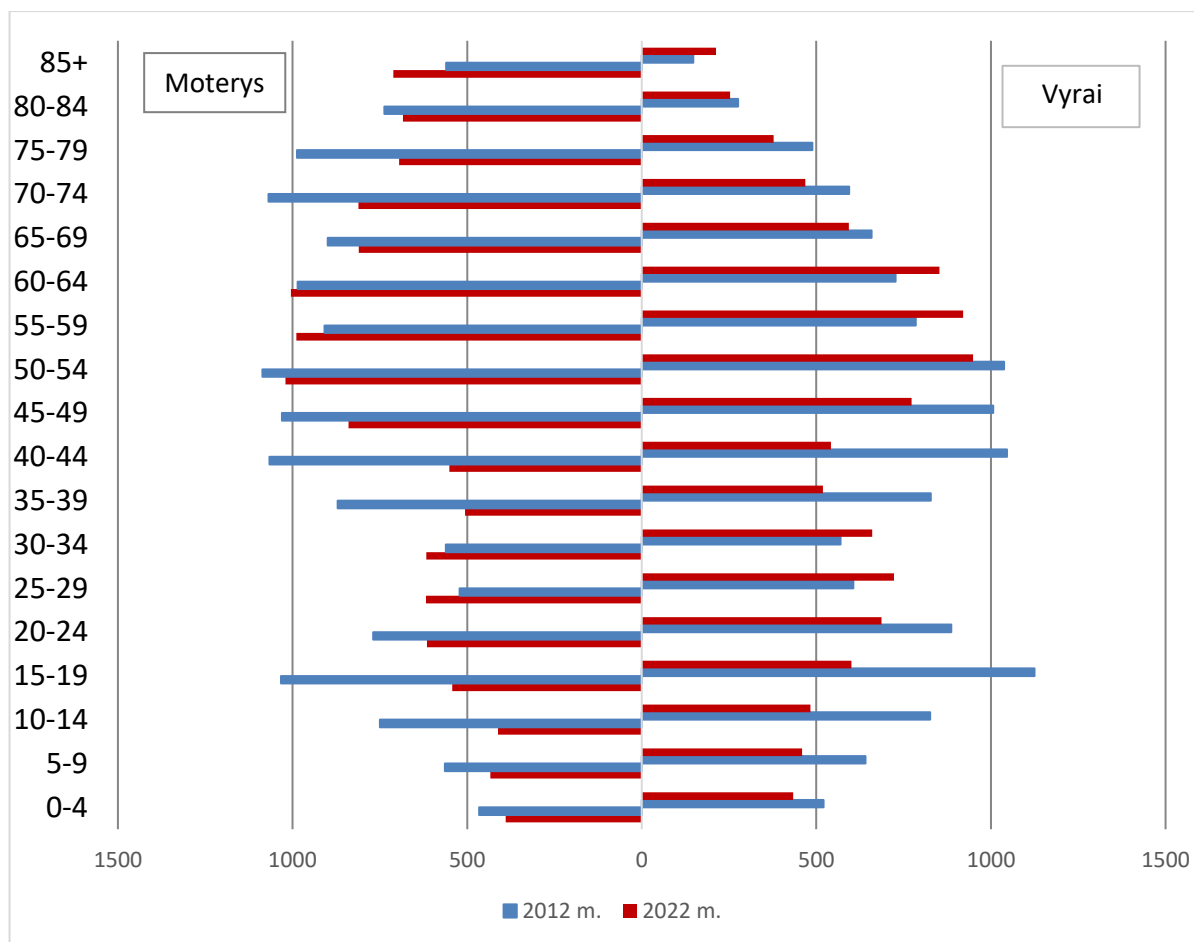
Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

2022 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje gyveno 22 756 nuolatiniai gyventojai. Tai yra 558 gyventojais mažiau nei 2021 m. pradžioje. 2022 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje vyrai sudarė 46 proc. nuolatinių gyventojų, moterys – 54 proc. Miesto gyventojų dalis (50 proc.) ir kaimo vietovėse (50 proc.) po lygiai.

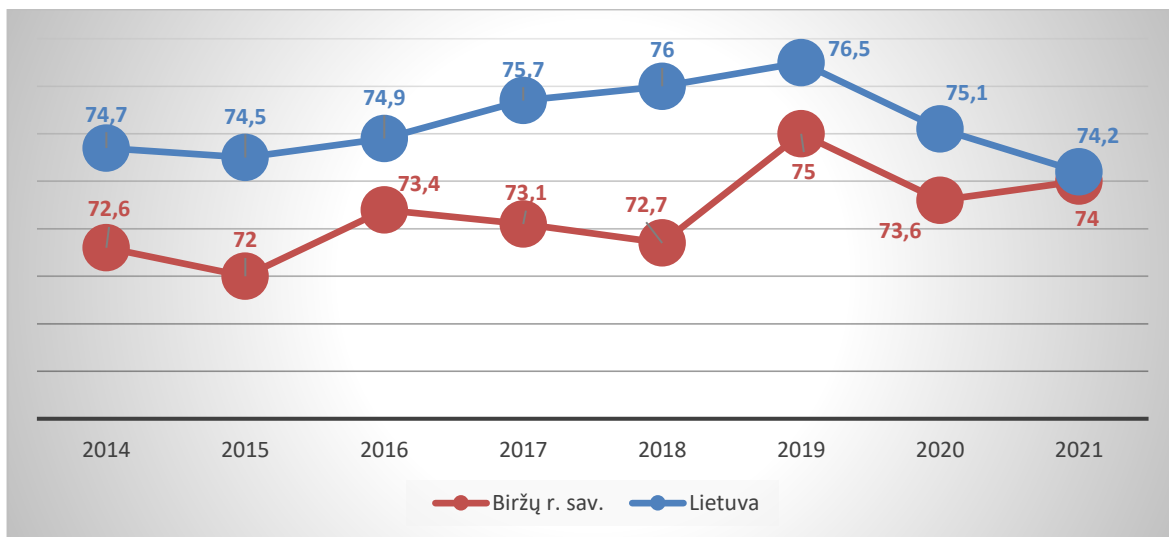
Gyventojų senėjimas – tai senyvo amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas ir atvirkščiai – jauno amžiaus žmonių mažėjimas. Senstant populiacijai mažėja dirbančių žmonių, didėja sveikatos priežiūros ir socialinės globos paslaugų poreikis. Tai patogu stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas savivaldybės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2012 ir 2022 m. pradžioje (1 pav.). Analizuojant vyrų demografinį medį ir lyginant 2022 m. su 2012 m., didžiausi pokyčiai matomi 15-19 m. (vyrų skaičius sumažėjo 47 proc.), 35-39 m. (vyrų skaičius sumažėjo 37 proc.), 40-44 m. (vyrų skaičius sumažėjo 48 proc.) amžiaus grupėse. Analizuojant moterų demografinį medį ir lyginant 2022 m. su 2012 m., didžiausi pokyčiai matomi 15-19 m. (moterų skaičius sumažėjo 47 proc.), 35-39 m. (moterų skaičius sumažėjo 42 proc.), 40-44 m. (moterų skaičius sumažėjo 48 proc.) amžiaus grupėse. Didžiausias vyrų skaičiaus padidėjimas lyginant 2022 m. su 2012 m. matomas 55-59 m. amžiaus grupėje, o moterų – 85+ m. amžiaus grupėje.

1 pav. Biržų r. sav. demografinis medis, 2012 ir 2022 m.

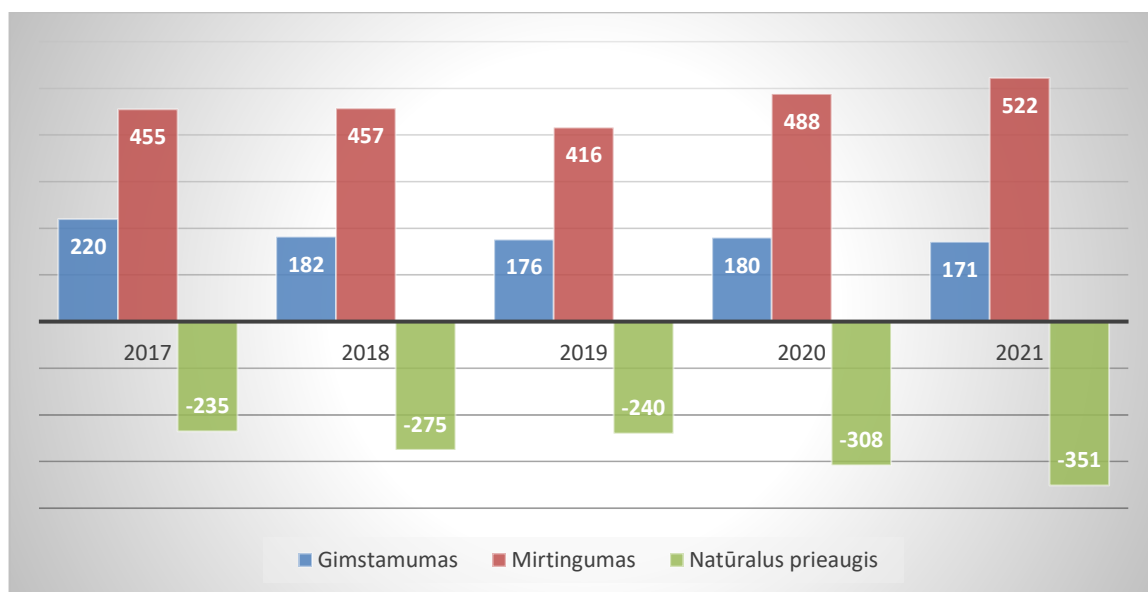
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Biržų rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė nuo 2014 m. – visada buvo trumpesnė nei Lietuvos vidurkis, o nuo 2021 m. santykis beveik susilygino (2 pav.).

2 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2014–2021 m.
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Natūrali gyventojų kaita — rodiklis, atspindintis gyventojų skaičiaus, sudėties pakitimus, susijusius su gimimais, mirtimis, santuokomis ir ištuokomis, kurios glaudžiai siejasi su gyventojų reprodukcija. Per pastaruosius 5 metus Biržų rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, daugiau asmenų mirė, nei buvo užregistruota gimusiųjų, todėl natūrali gyventojų kaita neigiama ir kasmet didėjanti (3 pav.).

3 pav. Gimstamumo, mirtingumo ir natūralaus gyventojų prieaugio palyginimas Biržų rajono savivaldybėje 2017–2021 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2021 m. Biržų r. sav. santuokų skaičius šiek tiek padidėjo, užregistruota 111 santuokų (2020 m. – 98). Ištuokų 2021 m. užregistruota 57 (2020 m. – 46). Registruotas nedarbo lygis 2021 m. Biržų r. sav. siekė 15,7 proc., kai Lietuvos vidurkis buvo 13 proc. Lyginant su savivaldybėmis, esančiomis Panevėžio apskrityje, didžiausią nedarbo lygį turėjo Rokiškio r. sav. (17,5 proc.), Pasvalio r. sav. nedarbo lygis siekė 14,7 proc., Panevėžio r. sav. – 13,8 proc., Kupiškio r. sav. – 13,7 proc., Panevėžio m. sav. – 13 proc.

BENDROJI DALIS

Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)

Pagrindinių rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo kūrimas“) atliekamas lyginant praėjusių metų Biržų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. 1 lentelėje „Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateikti analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:

- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis geriausias – jis žymimas žalia spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis prasčiausias – jis žymimas raudona spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 36 vidutinių savivaldybių – žymima geltona spalva. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiamas pagrindinis rodiklių sąrašas, suskirstytas pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antrame stulpelyje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio tendencija, trečiame stulpelyje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, ketvirtame – savivaldybės rodiklio absoliutus kiekis, penktame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis.

Rodiklis	Tendencija	Savivaldybės rodiklis	Kiekis	Lietuvos rodiklis	Blogiausia reikšmė	Geriausia reikšmė	Santykis savivaldybė /Lietuva
1	2	3	4	5	6	7	8
SRATEGINIS TIKSLAS – PASIEKTI, KAD 2025 M. ŠALIES GYVENTOJAI BŪTŲ SVEIKESNI IR GYVENTŲ ILGIAU, PAGERĖTŲ GYVENTOJŲ SVEIKATA IR SUMAŽĖTŲ SVEIKATOS NETOLYGUMAI.							
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė		74,0	74	74,2	68,5	81,7	1,00
Išvengiamas mirtingumas		25,1	131	27,2	34,0	19,5	0,92

1. TIKSLAS – SUKURTI SAUGESNE SOCIALINE APLINKA, MAŽINTI SVEIKATOS NETOLYGUMUS IR SOCIALINE ATSKIRTI							
1.1. SUMAŽINTI SKURDO LYGĮ IR NEDARBA							
Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų		17,4	4	20,1	68,1	0,0	0,87
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyventojų		12,7	4	19,4	60,1	0,0	0,65
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų		39,1	9	37,3	65,7	0,0	1,05
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyventojų (2019 m.)		114,8	198	67,1	246	36,1	1,71
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.		6,6	862	5	13,1	1,5	1,32
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų		-24,2	-558	-1,7	-27,8	78,3	-14,24
1.2. SUMAŽINTI SOCIALINĘ-EKONOMINĘ GYVENTOJŲ DIFERENCIACIJĄ ŠALIES IR BENDRUOMENIŲ LYGMENIU							
Mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		91,2	21	86,3	198,3	30,5	1,06
SMR nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		76,4	21	83,1	163,8	21,8	0,92
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 moksl.		387,1	920	312,0	572,7	108,2	1,24
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų		53,5	1231	23,7	74,2	3,2	2,26

Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		13,0	3	19,6	60,4	0,0	0,66
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		13,0	3	22,4	60,4	0,0	0,58
2. TIKSLAS – SUKURTI SVEIKATAI PALANKIĄ FIZINĘ DARBO IR GYVENAMĄJĄ APLINKĄ							
2.1. KURTI SAUGIAS DARBO IR SVEIKAS BUITIES SĄLYGAS, DIDINTI PREKIŲ IR PASLAUGŲ VARTOTOJŲ SAUGUMĄ							
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	-	0,0	0	1,0	3,8	0,0	0,00
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyventojų		154,8	88	124,5	168,8	63,4	1,24
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų		65,4	93	56,6	125,3	40,9	1,16
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyventojų		3,9	9	21,6	84,9	0,0	0,18
2.2. KURTI PALANKIAS SĄLYGAS SAUGIAI LEISTI LAISVALAIKĮ							
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų		13,0	3	5,1	26,6	0,0	2,55
SMR dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.		11,4	3	4,9	21,7	0,0	2,33
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		13,0	3	18,0	68,1	0,0	0,72

SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		7,4	3	17,5	60,2	0,0	0,42
2.3. MAŽINTI AVARINGUMĄ IR TRAUMŲ KELIŲ EISMO ĮVYKIUOSE SKAIČIŲ							
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų		4,3	1	6,6	19,6	0,0	0,65
SMR dėl transporto įvykių (V00- V99) 100 000 gyventojų		4,2	1	6,5	19,5	0,0	0,65
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	-	0	0	1,6	9,6	0,0	0,00
Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	-	0	0	1,6	9,8	0,0	0,00
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.		5,2	12	5,1	10,7	0,0	1,02
2.4. MAŽINTI ORO, VANDENS IR DIRVOŽEMIO UŽTERŠTUMĄ, TRIUKŠMĄ							
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km		173,3	173	932,7	32956,2	38,8	0,19
3. FORMUOTI SVEIKĄ GYVENSENĄ IR JOS KULTŪRĄ							
3.1. SUMAŽINTI ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ, TABAKO VARTOJIMĄ, NETEISĖTĄ NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMĄ IR PRIEINAMUMĄ							
Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyventojų		4,3	1	2,8	15,4	0,0	1,54
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		6,2	1	2,9	18,5	0,0	2,14
Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		30,4	7	24,1	80,0	0,0	1,26
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		27,7	7	22,9	79,6	0,0	1,21

Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis 100 000 gyv.		39,6	40	82,8	464,2	0,0	0,48
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai		153,6	23035	199,2	69,4	388,4	0,77
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai		136,3	23035	175,2	35,1	359,7	0,78
3.2. SKATINTI SVEIKOS MITYBOS ĮPROČIUS							
Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019 m.)		26,4	43	37,8	6,6	62,1	0,70
4. TIKSLAS – UŽTIKRINTI KOKYBIŠKĄ IR EFEKTYVIĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ, ORIENTUOTA Į GYVENTOJŲ POREIKIUS							
4.1. UŽTIKRINTI SVEIKATOS SISTEMOS TVARUMĄ IR KOKYBĘ, PLĖTOJANT SVEIKATOS TECHNOLOGIJAS, KURIŲ EFEKTYVUMAS PAGRISTAS MOKSLO ĮRODYMAIS							
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.		22,4	512	14,9	29,7	10,1	1,50
Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.		1,2	24	1,6	3,0	0,7	0,75
4.2. PLĖTOTI SVEIKATOS INFRASTRUKTŪRĄ IR GERINTI SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ KOKYBĘ, SAUGĄ, PRIEINAMUMĄ IR Į PACIENTĄ ORIENTUOTĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ							
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius (2019 m.)		2,7	140	1,7	1,1	6,0	1,59
Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų (2019 m.)		6,6	15	7,2	2,5	13,8	0,92
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui		7,3	168728	8,8	6,5	11,5	0,83
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyventojų (TB registro	-	0,0	0	3,5	19,4	0,0	0,00

duomenys)							
Serg. vaistams atsparia tuberkuloze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	-	0,0	0	2,4	15,6	0,0	0,00
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyventojų		0,4	1	1,7	4,8	0,0	0,24
4.3. PAGERINTI MOTINOS IR VAIKO SVEIKATĄ							
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	-	0,0	0	3,0	32,3	0,0	0,00
2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.		95,7	139	88,2	65,6	100,0	1,09
1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, B tipo haemophilus influenzae skiepavimo apimtys (3 dozės), proc.		95,4	147	89,4	63,0	98,2	1,07
Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.		2,9	41	11,4	1,8	48,8	0,25
Vaikų (7-17 m.) neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)		18,0	275	22,7	10,1	36,3	0,79
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų	-	0,0	0	2,7	12,4	0,0	0,00
4.4. STIPRINTI LÉTINIŲ NEINFEKCINIŲ LIGŲ PREVENCIJĄ IR KONTROLĘ							
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000		1206,9	278	820,3	1517,9	399,4	1,47

gyventojų							
SMR nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		888,6	278	805,2	1381,0	533,7	1,10
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		429,8	99	275,9	429,8	133,1	1,56
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		327,7	99	259,5	382,2	163,8	1,26
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		204,0	47	186,0	500,2	82,2	1,10
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		157,0	47	180,8	401,7	76,5	0,87
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų		48,6	112	69,4	99,9	38,2	0,70
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje		27,6	1052	45,5	11,2	61,9	0,61
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje		45,7	2234	53,4	33,5	74,4	0,86
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje		48,8	4065	48,1	24,2	67,2	1,01

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), programoje	populiacijos dalyvavusi ŠKL		34,3	1832	47,2	24,8	70,0	0,73
--	-----------------------------	---	------	------	------	------	------	-------------

Iš 1 lentelės pateiktų 2021 m. PRS rodiklių reikšmių Biržų r. sav. palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad:

✓ *Iš visų sveikatos rodiklių geresni (žalioji zona) už Lietuvos vidurkį:*

- Išvengiamas mirtingumas;
- SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.;
- Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys);
- Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys);
- Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.;
- Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.;
- SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyv.;
- SMR dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.;
- Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv.;
- Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;

- 2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, proc.;
- 1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, B tipo haemophilus influenzae skiepijimo apimtys (3 dozės), proc.;
- Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų;
- Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.
- ✓ *Rodikliai, kurie patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona):*
- Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
- Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
- Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyv.;
- Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- SMR dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyv.;
- SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai;
- Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.;
- Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui;
- Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.;

- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi ŠKL programoje.

✓ *Kiti likę rodikliai patenka į grupę, kuri atitinka Lietuvos vidurkį (geltonoji zona).*

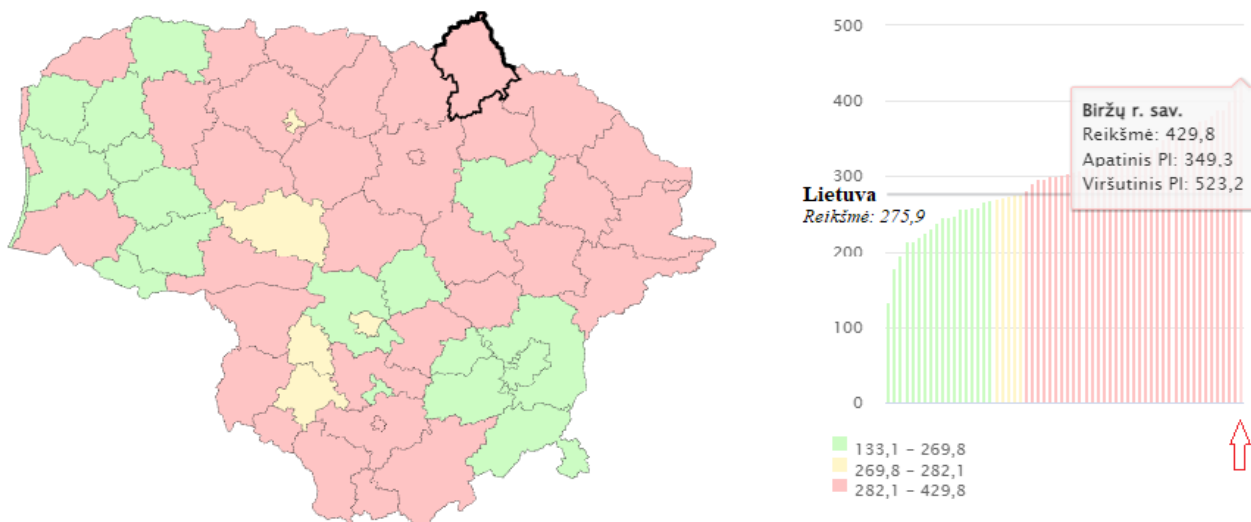
Detalesnei analizei, kaip prioritetinės problemos buvo išskirtos trys sritys, kurių rodiklių reikšmės buvo žymiai nukrypusios nuo Lietuvos vidurkio ir buvo priskirtos prasčiausių savivaldybių kvintilių grupei (raudonoji zona):

- Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi ŠKL programoje.

SPECIALIOJI DALIS

Mirtingumas nuo piktybinių navikų

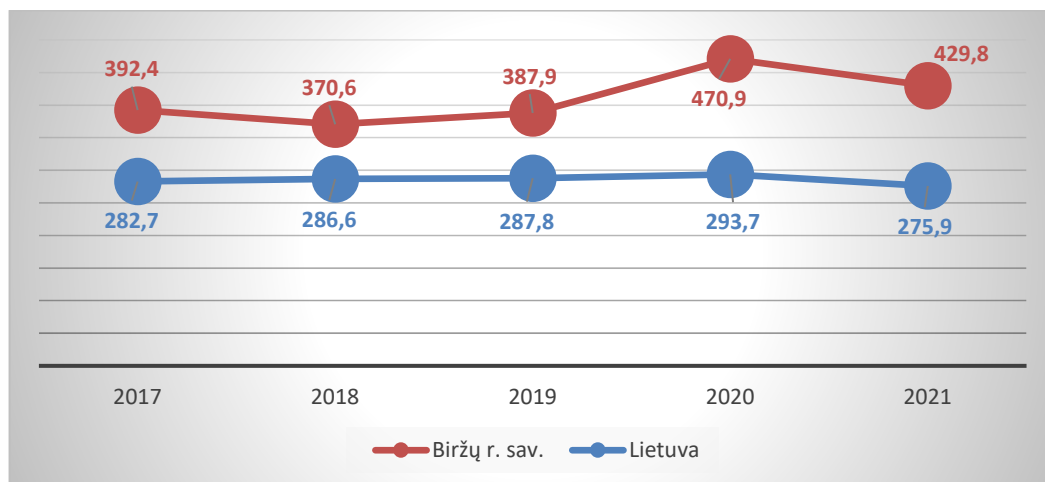
Lietuvoje 2021 m. nuo piktybinių navikų mirė 7 749 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 275,9/100 000 gyv.), t. y. 461 mirtimis mažiau nei 2020 m. Biržų r. sav. 2021 m. nuo piktybinių navikų mirė 99 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 429,8/100 000 gyv.), t. y. 7 mirtimis mažiau nei 2020 m., bet 10 mirčių daugiau nei 2019 m. Šis rodiklis parodė Biržų r. sav. prasčiausią situaciją Lietuvoje antrus metus iš eilės. (4 pav.).

4 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) Lietuvoje 2021 m. (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Per pastaruosius penkerius metus piktybinių navikų skaičius Biržų r. sav. arba laikėsi tendencingai panašus arba augo, tiek 2020 m., tiek 2021 m. santykis tarp savivaldybės ir Lietuvos vidurkio buvo pats didžiausias (Biržų r. sav. mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis viršijo 1,6 karto Lietuvos vidurkį) (5 pav.).

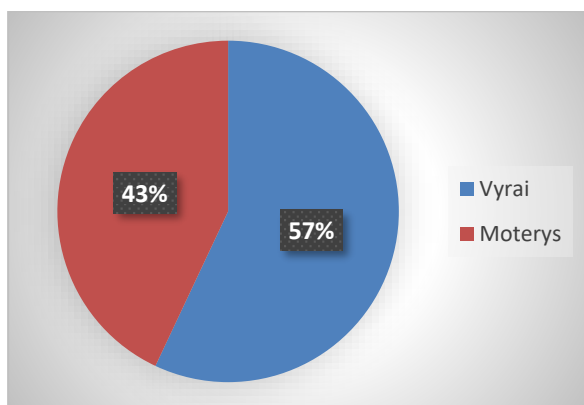

5 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2017-2021 m. (100 000 gyv.)

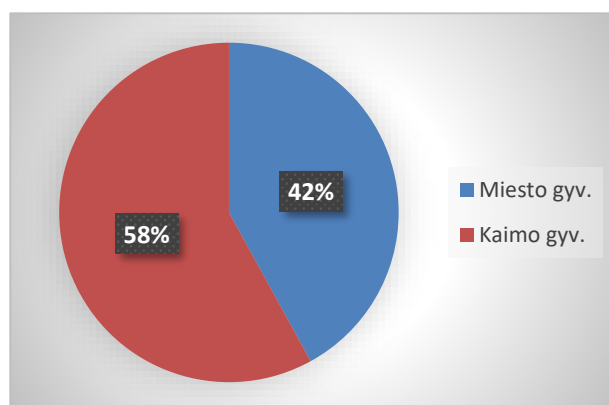
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Analizuojant mirtingumą nuo piktybinių navikų pagal mirties priežastį, daugiausiai asmenų Biržų r. sav. 2021 m. mirė nuo trachėjos, bronchų ir plaučių piktybinių navikų (18 proc.), krūties piktybinių navikų (10 proc.), nenurodytų lokalizacijų (7 proc.), priešinės liaukos (prostatos) (6 proc.), kasos (6 proc.), storosios žarnos (6 proc.) piktybinių navikų ir kt.

Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal lytį ir vietovę nevienodas. 2021 m. Biržų r. sav. mirė 57 proc. vyrų ir 43 proc. moterų, 58 proc. – kaimo gyventojų ir 42 proc. – miesto. (6-7 pav.)

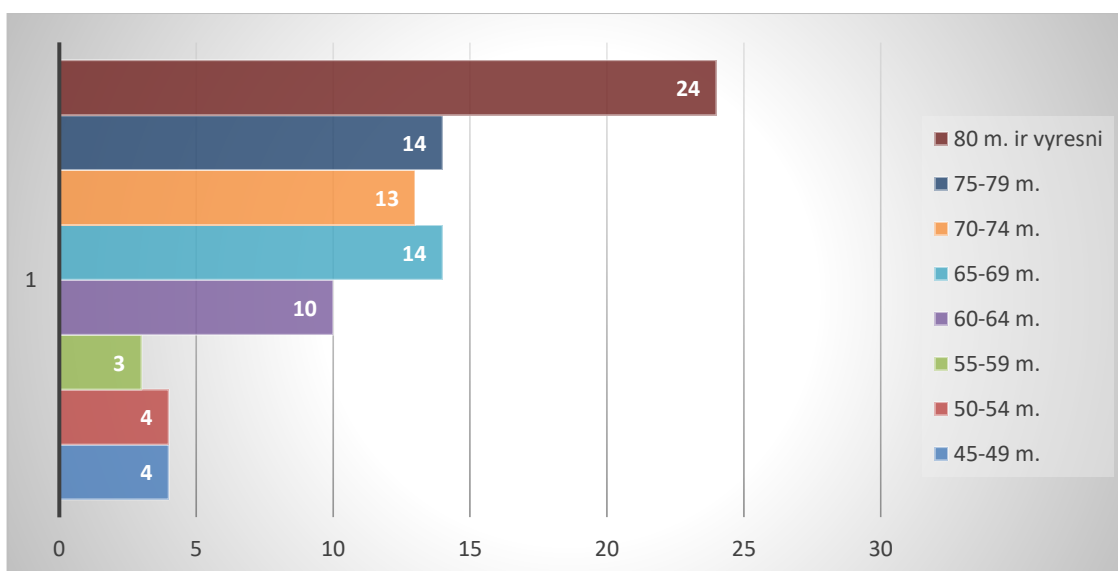
6 pav. Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal lytį Biržų r. sav. 2021 m. (proc.)

7 pav. Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal vietovę Biržų r. sav. 2021 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Biržų r. sav. 2021 m. daugiausiai – 24,2 proc. mirusiųjų nuo piktybinių navikų buvo 80 m. amžiaus ir vyresni (24 mirusieji), jauniausias asmuo buvo 45 (1) metų amžiaus (8 pav.).

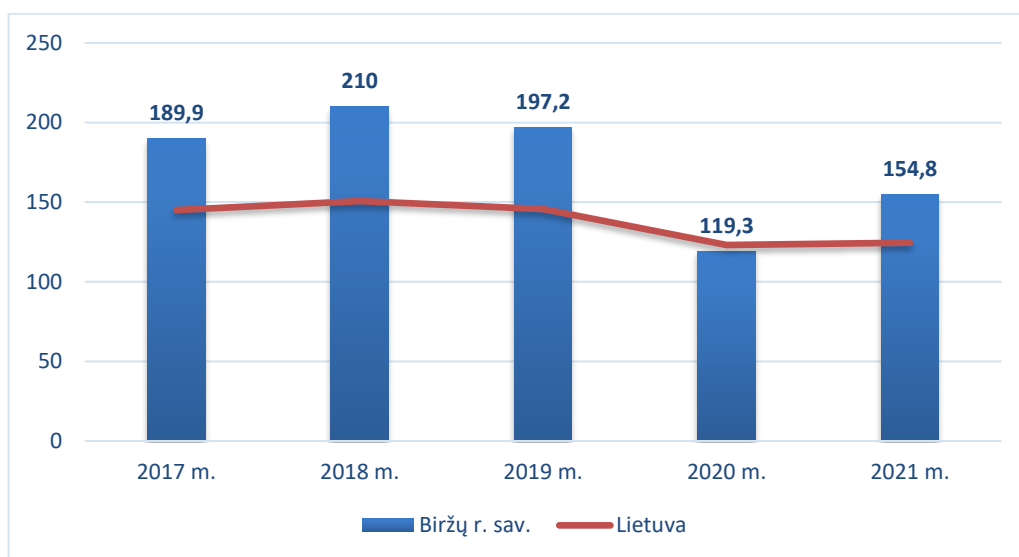
8 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų pagal amžiaus grupes Biržų r. sav. 2021 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Traumų dėl nukritimų, 65+ m. amžiaus grupėje skaičius

Traumos (susižalojimai) yra labai svarbi, dažnai išvengiama visuomenės sveikatos problema. Tai yra viena iš priežasčių, dėl kurios trumpėja gyvenimas daugelyje Europos šalių. 2021 m. Lietuvoje traumų dėl nukritimų, 65+ m. amžiaus grupėje rodiklis siekė 124,5 atvejus, tenkančius 10 000 gyv., Biržų r. sav. šis rodiklis siekė 154,8/10 000 gyv. (abs. sk. 88) ir tai viršijo 1,2 karto Lietuvos vidurkį.

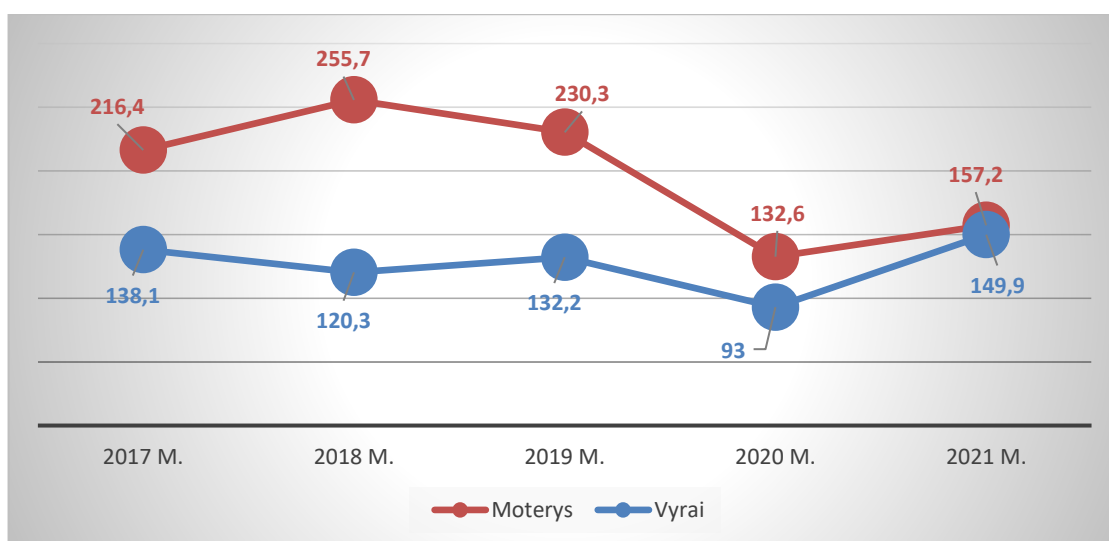
Apžvelgiant 2017–2021 m. laikotarpio susižalojimus dėl nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų grupėje, Biržų r. sav. šių susižalojimų daugiausiai buvo 2018 m. – viršijo 1,4 karto Lietuvos vidurkį, mažiausiai nukritimų buvo 2020 m. (119,3/10 000 gyv.) (9 pav.).

9 pav. Susižalojimai dėl nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų grupėje Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2017–2021 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

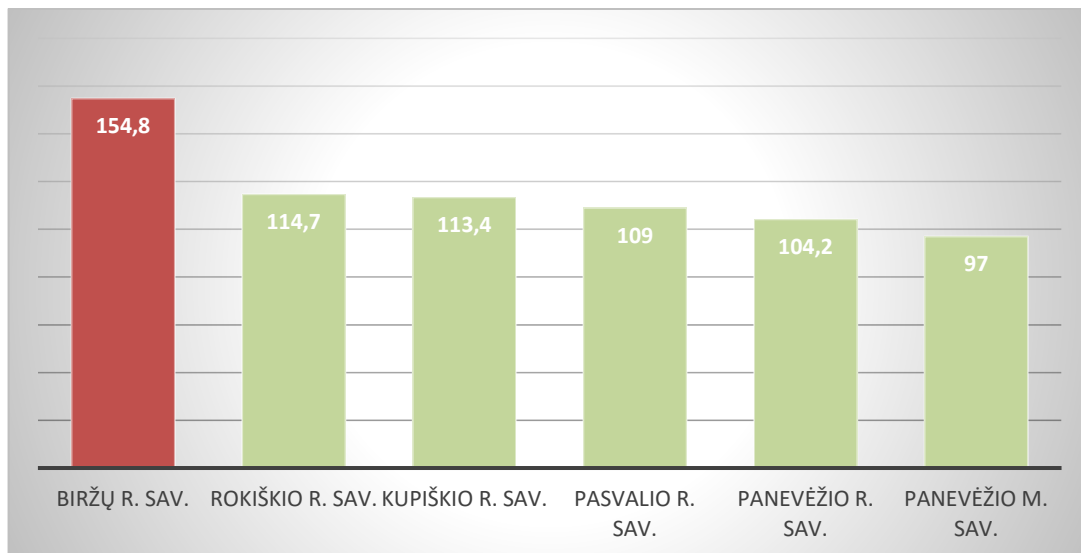
Biržų r. sav. 2021 m. stacionare dėl susižalojimų nukritus gydėsi 176 asmenys, iš jų 50 proc. buvo 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenys. Lyginant nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų statistiką pagal lytį, per 2017–2021 m. laikotarpį susižalojimus dėl nukritimo dažniau patyrė moterys nei vyrai (10 pav.).

10 pav. Ligonių, gydytų stacionare dėl nukritimų, skaičiaus 65+ m. amžiaus asmenų palyginimas pagal lytį 2017–2021 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Privalomojo sveikatos draudimo fondo informacinė sistema

Vertinant ir lyginant pagal tai, kiek buvo 2021 m. užregistruota savivaldybėse nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų Panevėžio apskrityje, prasčiausia situacija teko Biržų r. sav. (11 pav.).

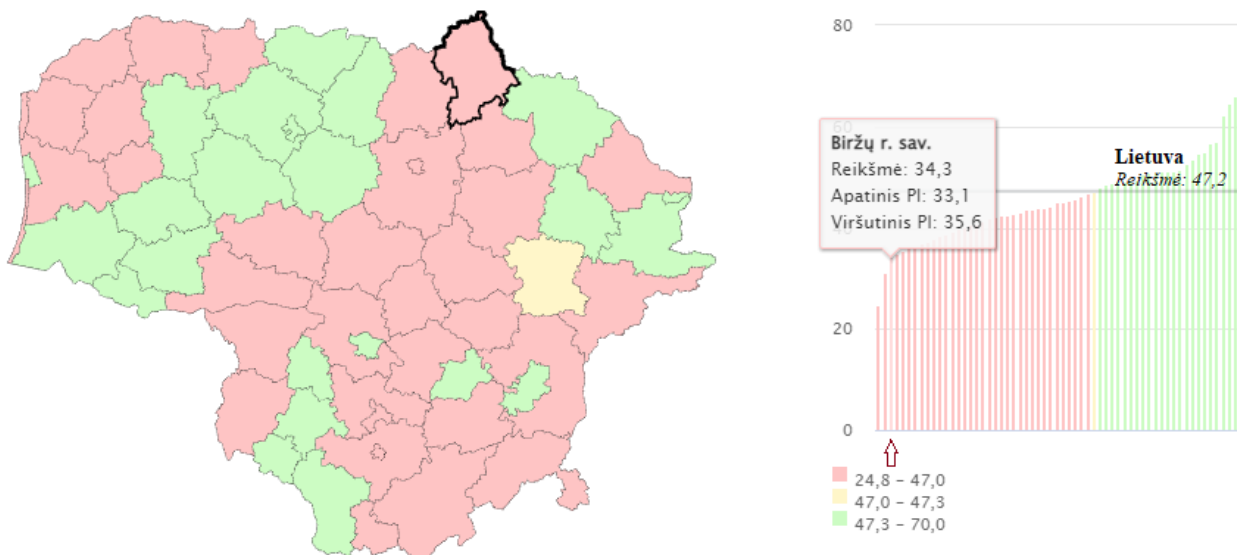

11 pav. Užregistruotų nukritimų 65+ m. amžiaus grupėje skaičius Panevėžio apskrityje 2021 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje

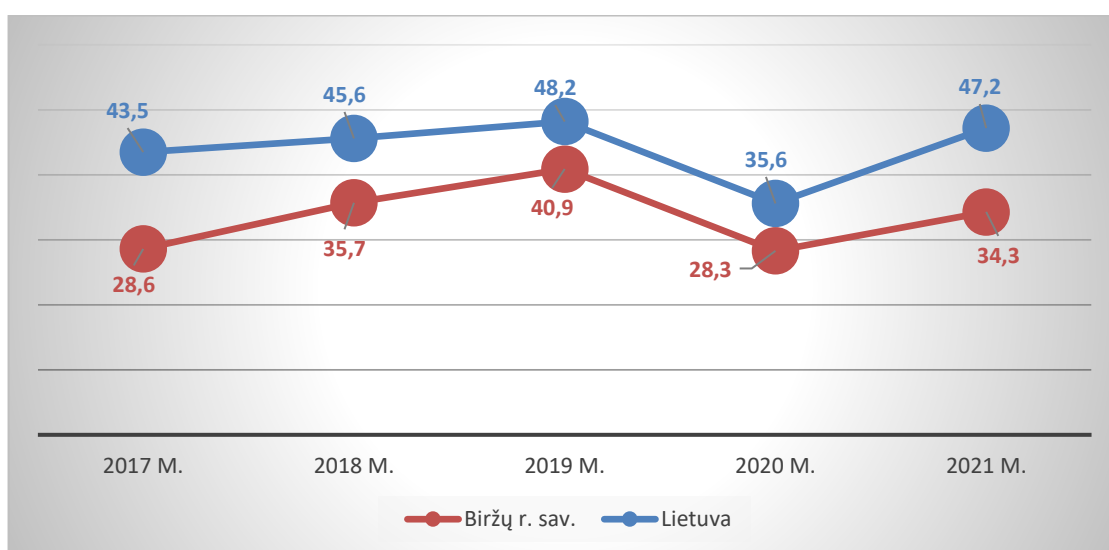
Širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupės prevencinė programa skirta vyrams nuo 40 iki 55 metų ir moterims nuo 50 iki 65 metų amžiaus. Šio amžiaus asmenims kartą per metus šeimos gydytojas nustato rizikos veiksnius ir, jei reikia, sudaro individualų širdies ir kraujagyslių ligų prevencijos planą. Iš viso 2021 m. Lietuvoje tokios paslaugos suteiktos 294 003 asmenims. Tai sudarė 47,2 proc. tikslinės populiacijos. Biržų r. sav. rodiklis siekė 34,3 proc. ir tai lėmė trečią vietą tarp prasčiausiai vykdančių programą savivaldybių Lietuvoje (12 pav.).

12 pav. Tikslinės populiacijos dalies (proc.), dalyvavusios širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupės prevencinėje programoje 2021 m. kartograma

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Sergamumo ir mirtingumo rodikliai yra vieni iš duomenų, kurie atskleidžia prevencinių programų poreikį, veiksmingumą rajone. Gyventojų mirtingumo ir sergamumo nuo kraujagyslių ligų sumažinimo siekiama per vykdomą širdies ir kraujagyslių ligų valstybinę prevencinę programą. Prevencinė programa finansuojama Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto lėšomis, todėl draustiems pacientams atliekama nemokamai. Pacientai dažniausiai kviečiami dalyvauti programose, kai atvyksta į ASPĮ pas šeimos gydytoją. Analizuojant pastarojo penkmečio tikslinės populiacijos dalies (proc.), dalyvavusios širdies ir kraujagyslių ligų programoje duomenis, Biržų r. sav. rodiklis niekada nebuvo aukščiau Lietuvos vidurkio (13 pav.), t. y. priklausė prasčiausią rodiklį turinčių savivaldybių grupei. Tam tikru laikotarpiu gyventojų pasyviai dalyvavimui prevencinėse programose įtakos galėjo turėti 2020 m. paskelbta COVID-19 pandemija Lietuvoje.

13 pav. Dalyvavusių ŠKL prevencinės programos diagnostikoje rodiklis Biržų r. sav. 2017–2021 m.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

IŠVADOS

1. Biržų rajono savivaldybės 2021 m. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pasiskirstymas Lietuvoje: 30,2 proc. pateko į geriausių kvintilių grupę (žalioji zona) (2020 m. – 22,2 proc.), 28,6 proc. pateko į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona) (2020 m. – 28,6 proc.), 31,7 proc. pateko į Lietuvos vidurkį atitinkančių kvintilių grupę (geltonoji zona) (2020 m. – 44,4 proc.), 6,3 proc. rodiklių duomenys pateikti senesnių metų, 3,2 proc. rodiklių duomenys nebuvo nurodyti.
2. 2021 m. Biržų rajono savivaldybėje nuo piktybinių navikų mirė 99 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 429,8/100 000 gyv.) ir tai nulėmė savivaldybės prasčiausią situaciją Lietuvoje antrus metus iš eilės (Lietuvos rodiklis 2021 m. – 275,9/100 000 gyv.).
3. Biržų r. sav. 2021 m. stacionare, dėl susižalojimų nukritus gydėsi 176 asmenys, iš jų 50 proc. buvo 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenys. Savivaldybės traumų dėl nukritimų, 65+ m. amžiaus grupėje rodiklis siekė 154,8 atvejus, tenkančius 10 000 gyv. ir viršijo Lietuvos vidurkį 1,2 karto (Lietuvos rodiklis 2021 m. – 124,5/10 000 gyv.).
4. Tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje Lietuvoje sudarė 47,2 proc. Biržų r. sav. rodiklis siekė 34,3 proc. ir tai lėmė trečią vietą tarp prasčiausiai vykdančių programą savivaldybių Lietuvoje (Lietuvos rodiklis 2021 m. – 47,2 proc.).

REKOMENDACIJOS

Lėtinių neinfekcinių ligų prevencijai ir kontrolei stiprinti:

Pasitelkiant socialinių paslaugų centro ir ASPĮ sektorius didinti gyventojų informuotumą apie prevencines programas ir siūsti rizikos grupei priskirtus asmenis jose dalyvauti.

Didinti gyventojų informuotumą apie piktybinių navikų prevencinių priemonių vykdomas programas, skatinti gyventojus dalyvauti valstybinėse profilaktikos programose.

Aktyviai bendradarbiauti su POLA (Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacija).

Skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti visuomenės sveikatos biuro vykdomuose neinfekcinių ligų prevenciniuose renginiuose.

Didinti ir gerinti psichikos sveikatos, priklausomybių ligų prevencijos, psichoaktyvių medžiagų vartojimo, fizinio aktyvumo ir sveikatai palankios mitybos skatinimo priemonių įgyvendinimą.

Raginti gyventojus reguliariai tikrintis profilaktiškai sveikatą ir dalyvauti valstybės finansuojamose prevencinėse programose, siekiant padidinti ankstyvą ligų diagnostiką.

Didinti gyventojų informuotumą apie psichologinės pagalbos gavimo būdus. Gerinti priklausomybių konsultavimo paslaugų prieinamumą.

Reguliariai skleisti informaciją apie Širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos grupių asmenų sveikatos stiprinimo programą.

Motyvuoti šeimos gydytojus skatinti rizikos grupes dalyvauti prevencinėse programose.

Vykdyti švietėjiškas priemones, organizuoti sveikatingumo renginius (akcijas, mankštas, šiaurietiško ėjimo užsiėmimus ir kt.) siekiant didesnio gyventojų susidomėjimo sveikata, skleisti informaciją apie kraujotakos sistemos ligas ir jų profilaktiką.

Didinti projektų, kurie leistų tiesiogiai ir netiesiogiai pagerinti Biržų r. sav. gyventojų sveikatą, finansavimą.

Didinti psichikos sveikatos paslaugų prieinamumą

Kelti darbuotojų kvalifikaciją, ugdyti gebėjimus sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais.

Kuriant saugią, sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką vyresnio amžiaus asmenims:

Gerinti gatvių apšvietimą ir infrastruktūrą, vykdyti nelaimingų atsitikimų prevenciją;

Gerinti viešųjų erdvių, pėsčiųjų takų priežiūrą šaltuoju laikotarpiu (valyti, barstyti šaligatvius ir kitas viešąsias erdves).

Skatinti vyresnio amžiaus gyventojus įsitraukti į fizinio aktyvumo veiklas siekiant pagerinti jų koordinaciją ir pusiausvyrą.

Kurti palankią aktyviam gyvenimo būdui aplinką.

Skatinti pirminiame asmens sveikatos priežiūros lygmenyje dirbančius sveikatos priežiūros specialistus (šeimoms gydytojus, bendruomenės slaugytojas, šių įstaigų vadovus) identifikuoti asmenis, kurių fizinis aktyvumas yra nepakankamas ir/arba turinčius kitus lėtinių neinfekcinių ligų rizikos veiksnius ir nukreipti juos dalyvauti fizinio aktyvumo užsiėmimuose pagal asmens sveikatos būklę.

Organizuoti teorinius ir praktinius pirmosios pagalbos mokymus, užsiėmimus vyresnio amžiaus gyventojams.

Didinti gyventojų informuotumą apie nukritimų prevenciją (rizika namie, rizika lauke, pavojingas elgesys), skatinti užsiimti fizine veikla, siekiant gerinti pusiausvyrą ir judesių koordinaciją.

Biržų rajono savivaldybės gyventojams:

Aktyviau dalyvauti Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, švietimo ir sporto bei kitų įstaigų organizuojamose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, stovyklose, fizinio aktyvumo, psichinės sveikatos gerinimo užsiėmimuose ir kt.).

Reguliariai lankytis pas šeimos gydytoją ir profilaktiškai tikrintis savo sveikatą.

Aktyviai dalyvauti ir paraginti artimuosius dalyvauti nemokamose valstybinėse prevencinėse programose: onkologinėse, širdies ir kraujagyslių ligų, gimdos kaklelio piktybinių navikų, krūties vėžio, priešinės liaukos (prostatos) vėžio, vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis.

Būti nepakantiems alkoholio vartojimui bei rūkymui ir ieškoti alternatyvų, aktyvių laisvalaikio praleidimo būdų.

Propaguoti ligų profilaktikos priemones, sveiką gyvenseną: sveikatai palankią mitybą, fizinį aktyvumą, poilsį, psichikos sveikatos gerinimą ir kitas sveikatą stiprinančias veiklas.